

מאסרו של האח סמי

הדוד פתח לנו את הדלת. פניו היו רציניות והביט בי בדאגה. "מה קרה?" שאלתי, "הרי לא אחרנו." הדודה ישבה על ספסל והחזיקה בידה נייר. "לא אניקה," אמר. "את לא אחרת. אבל הגיע מברק מאמא שלך, והיא מבקשת שתחזרי מיד הביתה." התחלתי לרעוד כולי ופרצתי בבכי. לא העזתי לשאול מדוע ומה קרה.

דודתי חיבקה אותי כמבקשת להרגיעני, "אבא לא בבית, ואמא שלך ודאי רוצה אותך לידה." אך דבריה לא נתקבלו על דעתי. אמא הרי הסכימה שאסע וסמי ופריצי לידה. אין זאת אלא שמהו גרוע מזה קרה. ואולי מישהו חלה פתאום? תאונה? ואולי... הדודה הושיטה לי את המברק ובעיניים דומעות קראתי: "אצלנו הכל בסדר, שילחו מחר את הילדה הביתה."

ביום ששי בבוקר הגעתי לרדאון. אמא ופריצי חיכו לי בתחנה. "היכן סמי?" שאלתי, אמי הרגיעה אותי: "הוא בבית," בדרך הביתה היא סיפרה לי, שאתמול, היו כמה מאסרים בקרב הסטודנטים היהודים, ועל כן היא העדיפה שסמי יישאר בבית, וזאת גם הסיבה שהבהילו אותי לחזור הביתה.

"בימים שכאלה," אמרה אמא, "מוטב שנהיה ביחד."

לא הבנתי מדוע דווקא את הסטודנטים אסרו. אך גם אמא לא ידעה להסביר. סמי קיבל את פני בעליזות והתנצל שלא בא עם אמא ופריצי לתחנה. וברוח מבודחת, כביכול: "איך היתה החופשה?" לא עניתי לו. אבד לי חוש ההומור יחד עם החופשה, עם הפיקניק המיוחל שהתבטל וכאילו ניטל ממני כח הדיבור.

גם בערב, כשאמא בירכה על הנרות וסבא קידש על היין ויחד עם סמי שרו זמירות שבת, לא השתפרה הרגשתי. לא עזרו תחנוניה של פריצי, שביקשה לדעת איך כיליתי ומה שלום הקטנים, האם גדלו? לא

עניתי אלא "הן" ו"לאו". אמא אמרה שאני עייפה וביקשה מפריצי שתניח לי "מחר היא תספר לך על הכל." אמא בעצמה נראתה עייפה מאד ושכבנו לישון מוקדם.

סבא נפרד מאתנו ב"שבת שלום וליל מנוחה" שנשמע כמו תפילה. לא יכולתי להירדם. שמעתי את אמא יורדת מדי פעם ממיטתה וניגשת לדלת חדרו של סמי. אך לאחר שנרדמתי, התעוררתי לקול נקישות חזקות בדלת הכניסה. אורסו החל בנביחות הזעם שלו ולא חדל. אורסו מילל - אויב בשער. שמענו קול גבר נרגז ומאיים להרגו. היה חמש לפנות בוקר. אמא, חיוורת ורועדת כולה, עמדה ליד דלת חדרו של סמי. סמי כבר עמד בפתח, כשהוא מושך את מכנסיו מעל לפיג'מה. הדפיקות בדלת גברו ונשמע קול צועק של גבר: "פתחו את הדלת! ז'נדרמים!" אמא החזיקה בסמי והפצירה בו לברוח בדלת האחורית ולהסתתר בגינה של משפחת מרצינקו שגבלה עם הגינה שלנו. סמי אמר שאין טעם לברוח. ואפילו מסוכן. "מה שיקרה עם כולם יקרה גם לי. מלבד זאת הם עומדים מסביב לבית." והוא פתח את הדלת.

בפתח עמדו שני ז'נדרמים עם רובים מכודנים. אמא ניסתה להגן על סמי, כשאחד מהם הציג פתק ורוד: "אתה סמי פאוסט?" "כן," שמעתי את סמי עונה. "בוא אתנו," ציווה עליו השני בגסות. "אתה אסור!"

פריצי החזיקה חזק בסמי וקראה ביאוש: "לא, לא סמי, אל תלך אתם!" גם אמא ניסתה להתנגד והם דחפוה בגסות, "מדוע, מדוע אתם לוקחים לי את הבן?" צעקה אמא מתוך בכי. "אתמול הוא ירה בחיילינו" ענה אחד ברשעות. אני עמדתי ליד הקיר וצעקתי לעברם: "שקר! אחי מעולם לא החזיק רובה בידו!" אמא חשה אלי ופרשה שתי ידיה לצדדים להגן עלי. קת הרובה שהיתה מיועדת לי נחתה על ראשה והיא נפלה ארצה מתבוססת בדמה. את סמי הם משכו אתם החוצה.

חיוור, בחולצת הפיג'מה שלו ויחף, עמד סמי בפתח וצעק אלינו: "תדאגו לאמא! תזעיקו עזרה!" והוא נעלם אתם באפלת הלילה.

שרועה על הרצפה, כשדם ניגר מראשה, מילמלה אמא: "לאן לקחו אותך? לאן לקחו את הילד שלי?" פריצי הביאה מגבת גדולה מהארון, בה עטפתי היטב את ראשה ודיברתי אליה כל הזמן, לוודא שהיא חיה עדיין. פריצי התרוצצה אנה ואנה ופחדה לגשת לאמא. אמרתי לה לרוץ למשפחת ניקיפוריץ ולהזעיק אותם.

יחפה יצאה פריצי בריצה מהבית. ניסיתי למשוך את אמא לעבר הספה, אך היא סימנה לי ביד שהיא תקום בעצמה. שמחתי להיווכח שהיא בהכרה. עזרתי לה לקום וכשהיא נשענת עלי הצלחנו להגיע

לספה והיא צנחה עליה מיד. היא ליטפה את זרועי, ובקול חלוש ביקשה אותי להניח לה ולרוץ אל הדוד איזיו, להודיעו. חששתי לעזבה והבטחתי לה לעשות כן ברגע שפריצי תחזור. הבטחתי לה גם לשחרר את סמי. איזה כוח נעלם דיבר מתוך גרוני, אך היא שוב ביקשה ממני לרוץ אל הדוד איזיו, לפני שהוא ילך לבית-הכנסת.

המגבת היתה כבר כולה אדומה וספוגת דם. ואמא החוירה והלכה. בראשי התרוצצו מחשבות זוועה. ראיתיה מתה ונישאת בתוך ארון... אילו היה אבא בבית! לא היה אל מי לפנות. השכנים היהודים היו חדשים ברחוב, ואני פחדתי משום מה לפנות אליהם, כי לא היכרתים. היחידים שהיו קרובים לנו היו דווקא הרומנים. הגברת ניקפוריוק הרומניה היא היחידה שיכלה להושיענו. אך מדוע מתעכבת פריצי? מרוב יאוש, צץ במוחי רעיון: אני... אך הנה הגברת ניקפוריוק ופריצי באות בריצה. נשמתי לרווחה. הגברת ניקפוריוק יודעת אולי להגיש עזרה ראשונה...

נושמת בכבדות נכנסה הגברת ניקפוריוק אלינו, ופריצי בעקבו תיה. כשראתה את אמא, אחזה בראשה בשתי ידיה: "אלוהים אדירים, מה הם עשו לך, רבקה?" הן היו ידודות. גם שמה הפרטי של הגברת ניקפוריוק היה רבקה.

"יון," אמרה גברת ניקפוריוק, "הלך להזעיק את ד"ר פרמינגר, ואת שכבי בשקט כי יון נסע בעגלה והם מיד יגיעו." דמעות גדולות זלגו מעיניה של אמא, כשהיא משכה בשתי ידיה את גרית ניקפוריוק אליה ובקול בוכים מלמלה: "לקחו לי את הילד, רבקה!"

אמא התיישבה בקצה הספה, חיוורת כולה. היא ניסתה לקום, אך גברת ניקפוריוק שעמדה לידה כל העת, עצרה בעדה. גם ד"ר פרמינגר ציווה עליה לשכב לנחת, כי הרבה דם איבדה. פתאום, בלי מחשבה תחילה, מבלי לדעת מה קרה לי, שמעתי את עצמי צועקת לעברה של פריצי: "הגשי מהר מים לאמא, אני רצה לשחרר את סמי!"

הכול נדהמו, אך איש לא ניסה לעצור בעדי ואמי היתה בטוחה שאני ממהרת אל דוד איזיו. אך רגלי נשאוני מהר אל הקולונל וסיליו. אילו רובה היה בידי וידעתי לירות הייתי רצה באותו רגע ישר אל המשטרה ויורה בז'נדרמים שלקחו את סמי היקר שלי, על לא עוול בכפוי. ואכן, רגע אחד ראיתי את עצמי עומדת ויורה בהם: "זה בעד סמי, בעד אמי, בעד כל היהודים שאתם כל כך מענים אותם!..." מוכנה הייתי להיהרג באותו רגע ובלבד לנקום. אפילו על אבי כעסתי באותו רגע, על שהעדיף להעמיד פנים שלו זה לא יקרה. הו, אילו נסענו לארץ-ישראל!

אך היה זה רק לרגע. אחרי כן כאילו בגרתי פתאום וכל המציאות המרה באה וטפחה על פני. האמנם, אבא היה מסוגל למנוע מהז'נדרם מים לאסור את סמי? האם באמת יש בכוחו של אבא להגן עלינו? האמונה הזאת בכוחו של אבא הקנתה לנו תמיד ביטחון ואושר, והנה,

בין רגע התמוטט הכל לנגד עיני כבנין קלפים.

אמא, על אף שנחלשה מאוד, ראתני בסערת רוחי וניסתה לעכב בעדי, בהושיטה את ידה אלי: פריצי היתה מבוהלת מאוד, אבל היתה היחידה שירדה כאילו לסוף דעתי ונתנה בי אמון, משל אחותה הבוגרת אני.

חציתי את כיכר השוק שהיה ריק מאדם והגעתי לקירכין שטראסה: שם הסתובבו כמה ז'נדרמים עם אלות, אותן נופפו בידיהם. האטתי את צעדי. כדי לא למשוך תשומת ליבם. אחד הבחין בי וקרא לי לעצור. עצרתי לרגע, כשאני מתנשמת. שיחררתי את האויר מריאותי, הפניתי את ראשי אליו, ובשקט ככל שיכולתי, עניתי לו: "מצטערת אדוני, אני ממהרת." הוא לא הרפה ממני ובקול מופתע מלגלג שאל: "לאן עלמתי ממהרת?" והתקרב אלי. כשלבי פועם בחזקה עניתי קצרות תוך שאני מתקדמת "ובכן אדוני, הולכת אני אל בית הקולונל וסיליו." וכדי לשוות חשיבות יתר שאלתי: "האם אתה מכיר אותו, אדוני?" הבעת פניו השתנתה מעט וכמתנצל הצדיע: "דרום בון דומנישוארה! (דרך צלחה, העלמה!)"

עם סנדרה התיידדתי מהר. היא היתה נערה חביבה ועליזה. יחד שיחקנו בכובות ובצעצועים לרוב, שמלאו את חדרה המרווח והנעים, עם המרפסת הגדולה שהשקיפה על פני גינה, שבה דשא ירוק, ערוגות פרחים ועצי נוי. אמה של סנדרה לא הגבילה אותנו והיינו חופשיות לשחק ולקפוץ מעל מעקה העץ של המרפסת אל תוך הגינה ולרוץ מסביב לבית על שביל החצץ. גם כשגיליתי שאפשר לטפס על עץ הערמונים ומאחד הענפים שלו להגיע אל חלון חדר השינה של הורי סנדרה, לקפוץ פנימה ולהשתולל על המיטה הזוגית שעמדה קרובה לחלון, היא לא הגבילה אותנו, ואפילו הזהירה אותנו, כשהקולונל הגיע הביתה.

לפעמים הייתי מצטרפת אל סנדרה ואביה להיפודרום, בזמן חזרות לקראת מצעד צבאי שהוא פקד עלינו. לימים הופעתי בעצמי באותו היפודרום במסגרת החגיגות בבית-הספר, לכבוד חגה הלאומי של רומניה, בעשרה במאי. היה זה חג להכתרתו של המלך קרול השני. בעוד מועד דאגה אמא שלי להכין לנו את התלבושת הלאומית, שבה הופענו לחגיגה. שבועות לפני-כן היו חזרות בחצר בית-הספר, שירים במקלה למלך ולמולדת. השירה במקלה עוררה בי התרגשות והרגשת שייכות לעם גדול ואמיץ. גם הופעתנו בריקודי-עם היתה טבעית. החולצה מבד בורניצ'וק, רקומה בחוטי תכלת, אותה רקמתי בשיעורי המלאכה בבית-הספר במשך כל השנה, היתה מוכנה בערב החג. גם נעלי הלכה השחורות עם הגרביים הלבנות היו מוכנות לקראת היום הגדול.

והנה אני עומדת לפני הבית של סנדרה ולא מהססת להיכנס ולבקש את עזרת אביה. היקשתי בחזקה בטבעת שמעל לדלת, מבלי להתחשב ברעש שזו מקימה. שמעתי את גברת וסיליו קוראת למשרתת: "הלנה, גשי וראי מי זה מקיש ככה בדלת." כשנפתחה הדלת פרצתי פנימה, מבלי לומר בוקר-טוב. גם גברת וסיליו באה לקראתי. שתיהן הופתעו מהופעתי הבלתי-צפויה, ובעצמי הופתעתי מהתפרצותי הלא-מנומסת ולא מתוכננת, וכל מה ששיננתי לעצמי בדרך נשכח ממני. נעמדתי כשאני נושפת בכבדות ומחזיקה בכף ידי מעל לחזי לעצור בעד דפיקות הלב. חולצת הכותנה הדקה שלבשתי בחיפזון בצאתי מהבית התרומם מעל לחזה בקצב המהיר של פעימות לבי: "הגברת וסיליו, סמי צמעצר! אסרו את סמי!" - קראתי.

לרגע היא כאילו לא קלטה את דברי וגמדה המומה. אך מיד היא אחזה בידי ומשכתני לעבר המטבח, שריחות הקקאו ועוגת-השמרים עמדו בחללו. הקולונל ישב ליד השולחן, לבוש בחלוק בוקר ולגם בניחותא מן הקקאו שלו. כשראני, קם ממקומו ועוד לפני שהספיק לשאול דבר-מה, קראה אשתו: "גיורגי, מהר להתלבש, אסרו את סמי."

סיפרתי לו על בואם של הז'נדרמים שהציגו פתק ורוד ולקחו את סמי, כשהוא מספיק ללבוש את המכנסים בלבד. סיפרתי לו גם שהם היכו את אמא. "ועם מי השארת את אימך?" שאל. אמרתי לו שד"ר

פרמינגר נמצא איתה, פריצי אחותי, והשכנה, הגברת ניקופוריוק. הקולונל הורה לוסיליו לרתום את הסוסים ולהכין את הכרכרה כדי ללוותני הביתה, כשהוא עצמו עבר לחדרו להתלבש. סנדרה הודיעה לאביה חד-משמעית, שהיא מצטרפת אלי. הוא הינהן בראשו ורק ביקש ממנה להזדרז. כעבור רבע שעה כבר ישבנו בכרכרה ומולנו הקולונל. התפללתי בלבי לאלוהים שיסלח לי על כי נוסעת אני בשבת, שאני מצטערת ושלא התכוונתי כלל לחלל את השבת. אבל זכרתי את דברי סבא שאמר לאבא לפני נסיעתו, כי גם אלוהים סולח, כשמדובר בפיקוח נפש

אני וסנדרה התלווינו אל אמא. בשעה ארבע בדיוק, עמדנו לפני בנין הז'נדרמריה. בשער הצטופפו הורים שבניהם היו במעצר. היה משריד לראות אמהות ואבות בוכים חרש ומתחננים לפני הקצין החרון, שיתן להם לראות את בניהם. הוא דחף אותם בגסות לעבר הרחוב, ואיים עליהם שאם לא יתפזרו יאסור גם אותם.

סמי כבר היה בזרועות אמא, כשגילינו אותם בחדר הגדול, שבאותו רגע נדמה בעיני למקום הזוועתי ביותר עלי-אדמות. בחורים צעירים, כשחלק גופם העליון עירום, ישבו על הרצפה מסביב לקירות וראשיהם מושפלים. אחדים מהם, שהוריהם קיבלו אישור לבקרם, עמדו מחובקים איתם ולחשו איש לרעהו דברי עידוד. כמו בקרקס נראו לי שני הז'נדרמים שעשו כל הזמן הקפות, עם אלות בידיהם.

סמי ראה אותנו וניתק עצמו מאמי. התנפלתי עליו וחיבקתי אותו הם לא אמרו דבר, ואני חשבתי לתומי שזו הפעם הראשונה שהוא חיבק אותה, הצמיד את פיו אל פיה בנשיקה ממושכת, ועוד בנוכחות אמא וכל האסירים. אפילו הז'נדרמים ששמרו בעירנות על העצורים והמבקרים, נעצרו לרגע, אך לא הגיבו.

השעה היתה כבר אחת אחרי חצות כשהדוד איזו חזר. הוא סיפר שיוס'ל, כנם היחיד של משפחת שפיגל, שכניו של הדוד, נמצא גם הוא במעצר, והגברת שפיגל לקתה בהתקף־לב, אך התאוששה.

"מתי יגמר הסיוט הזה?" נאנחה אמא.

הייתי כמשותקת, עד ששמעתי בבירור את אמא קוראת בהתרגשות: "סמי בא, סמי בא! שמעתי את הגלגלים!" ומיד התעוררתי. קפצתי על רגלי שנשאוני ישר אל עבר הדלת, שהיתה כבר פתוחה לרווחה. שמעתי את חריקת הגלגלים עת עצרה הכרכרה לפני ביתנו. השעה היתה שלש לפנות בוקר, פנס הרחוב מול ביתנו כבה מזמן, ורק הירח החיוור עשה סיבוב לילי אחרון עגום, כמתנצל על שאין בכוחו להאיר יותר בשעות האחרונות. אך בלבי רחשתי לו תודה על שהספיק להאיר את דרכו של סמי הביתה.

סנדרה, שהחזיקה כל אותה עת בשתי ידיה, בידו של סמי, ניתקה את עצמה ורצה אל אביה והתכרבלה בזרועותיו. על־פי עצת הקולונל, הוחלט עוד באותן שעות של לפנות־בוקר על נסיעתו של סמי אל אבא לבוקרשט. לפני לכתו הבטיח הקולונל לדאוג לכל הסידורים הכרוכים בכך, כולל את האבטחה לשלומו של סמי ברכבת. הוחלט שיונל, חברו הרומני של סמי, ילווהו עד לבוקרשט, כשהוא לובש את מדי "משמר הברזל" וכרטיס החבר בכיסו.

"לא הייתי מאמין שגויזה ישים את גורלו בכפו למען יציל יהודי." וברמו רב משמעות לסמי: "היה זהיר במעשיך, ואל תשכח מי אתה!" לימדו הדוד איזו.

המחשבה שבעוד כמה שעות יעזוב סמי את הבית כירסמה בלבי כתולעת. ישבתי לשמאלו על שהספה ולימינו ישבה פריצי, כשזרועו מחבקת את כתפיה, אני השתחררתי מחיבוקו כדי לראות היטב את פניו ולשמוע את סיפור קורותיו ביום מעצרו. הוא השתדל להיות רגוע ולדבר בשקט על זוועות אותו יום: "עוד בדרך דאגו המפלצות האלו שלא נגיע לשם רדומים והרביצו בנו באלותיהם." הוא המשיך לספר על החקירה המבווימת היטב, ועל העינויים וההשפלות שנקטו כדי להוציא מפיהם הודאות על "הירי על החיילים הרומנים". פתאום הוברר לי מדוע הרחיק סמי את ידי מגבו כשניסיתי ללטף אותו. בזהירות, כמתגנבת אל עולם הזוועות, הפשלתי את שולי חולצתו. אחרי מבט חטוף כיסיתי בחזרה את גבו המצולק ומרושת ברצועות אדומות ונפוחות. שלושתנו נחרדנו למחשבה פן תיכנס אמי לחדר ותגלה אף היא את מה שראו עינינו. אמא ודודה רחל טרודות היו במטבח בהכנת אמבטיה חמה לסמי. רק הדוד איזו הבחין במעשי, הוא שלח אלי מבט תוכחה ברמזו בעיניו לעבר סבא, שישב בתוך הכורסה ומולל באצבעותיו בעצבנות, ומדי פעם כיווץ את שפתיו.